

Історія медицини

УДК: 613/614(47+57)(092)

Одеський професор-гігієніст Арон Йосифович Бурштейн (1890–1965)

Васильєв Ю.К.

Сумський державний університет, Суми, Україна

Дослідження було проведено з метою вперше детально вивчити життя та діяльність видатного представника профілактичної науки України професора Бурштейна А.Й., який у 1933–1941 та 1944–1962 рр. очолював кафедру гігієни харчування в Одеському медичному інституті (зараз Одеський національний медичний університет). Були вивчені архівні матеріали м. Одеса та виявлені документи, дані яких раніше не були опубліковані. Їх аналіз дозволив висвітлити основні віхи біографії вченого: лікар (1918), доцент (1930), професор (1934), доктор медичних наук без захисту дисертації (1935), заслужений діяч Казахської РСР (1945). Бурштейн А.Й. був учнем професора Костяміна М.М. Пошук опублікованих робіт Бурштейна А.Й. виявив напрямки його наукових досліджень у напрямках гігієни праці та гігієни харчування. Було встановлено, що протягом усієї своєї наукової діяльності Бурштейн А.Й. значну увагу приділяв складання посібників з методів санітарно-гігієнічних досліджень. Першу такий посібник він опублікував у 1916 р. в Одесі, а у 1918 р. там же перевидав цю книгу. У 1934 р. у Києві видав посібник з методів дослідження аерозолів; в 1954 р. там же випустив посібник з методів дослідження запиленості та задимленості повітря, яке фактично стало другим доповненим і розширеним виданням книги 1934 р. У 1950 р. у Києві видав ще один посібник з методів санітарно-гігієнічних досліджень. І, нарешті, 1963 р. у тому ж київському державному медичному видавництві, де побачили світ усі попередні його керівництва, випустив посібник з методів дослідження харчових продуктів.

Ключові слова: гігієна, громадське здоров'я, ХХ століття, Україна.

Цитуйте українською: Васильєв Ю.К. Одеський професор-гігієніст Арон Йосифович Бурштейн (1890–1965). Медицина сьогодні і завтра. 2024;93(3):8с. In press. <https://doi.org/10.35339/msz.2024.93.3.vyu>

Cite in English: Vasyliiev Yu. Professor hygienist from Odessa Aron Yosyfovich Burshtein (1890–1965). Medicine Today and Tomorrow. 2024;93(3):8p. In press. <https://doi.org/10.35339/msz.2024.93.3.vyu> [in Ukrainian].

Вступ

Протягом тривалого часу Арон Йосифович Бурштейн був завідувачем кафедри гігієни харчування в Одеському медичному інституті (ОМІ; нині Одеський національний медичний університет – ОНМедУ). Про нього ми опублі-

кували невелике повідомлення, але досі немає докладної роботи, що викладає його життя та діяльність [1].

Мета дослідження – висвітлити основні віхи біографії Бурштейна А.Й. та вивчити його наукову спадщину.

Матеріали та методи

Як опубліковані наукові роботи, які ми вперше збрали, так і запроваджені нами вперше у науковий обіг архівні матеріали: студентська справа Бурштейна А.Й. (Державний архів Одеської області. Ф. 45. Оп. 5. Сп. 1896. Арк. 1-40) та його справа викладача, які зберігаються в архіві ОНМедУ. Як основний у статті був застосований історичний метод.

Результати та їх обговорення

Бурштейн А.Й. народився 25 листопада / 7 грудня 1890 р. (дати до 1918 р. проставлено подвійні: за старим і новим стилями) у містечку Мокра Калигірка Звенигородського повіту Київської губернії (нині село Мокра Калигірка Звенигородського району Черкаської області) у родині мокрокалігорського міщанина Аврум-Іось Янкелевича Бурштейна, юдейського віросповідання. Вже дорослим Арон Бурштейн як по батькові став використовувати не одне з двох імен батька, а взяв інше – Йосипович.

Сім'я Бурштейнів переїхала до Одеси, де в 1908 р. Арон вступив до 6-го класу приватної чоловічої гімназії Михайла Мойсейовича Іглицького, яку закінчив у 1911 р. У тому ж 1911 р. він вступив на математичне відділення фізико-математичного факультету місцевого університету, а навесні 1912 р. перейшов на медичний факультет цього університету. Будучи студентом, у 1914 р., одружився з дівчиною Малею Фроїмовною Хабад (1893–1934 рр. життя), юдейського віросповідання. Батько дружини Фроїм Мордков Хабад був «васильківським» міщанином (Васильків – повітове місто Київської губернії, нині місто в Київській області). 24.01/6.02.1916 у їх сім'ї народився син Яків. (Відразу розповімо про його життєвий шлях: Яків був учасником Другої світової війни, кандидатом технічних наук,

працював на оборонних підприємствах, помер 23.02.2015).

У зв'язку з Першою світовою війною, що почалася в 1914 р., проходження навчання на медичному факультеті було прискорено. У червні 1916 р., без складання випускного (державного) іспиту, Арон Бурштейн був випущений зауряд-лікарем 1-го розряду і мобілізований на військову службу. Служити почав ординатором 714-го зведеного запасного госпіталю на Західному фронті в Білорусії. Госпіталь було розгорнуто на станції Замир'я Московсько-Брестської залізниці, що у Новоградському повіті Мінської губернії (нині міське селище городея у несвіжському районі мінської області республіки білорусь). На початку наступного року був переведений ординатором 88-го госпіталю до Волочиська, де однойменна станція на залізниці, що з'єднує Київ з Лембергом (тепер – Львів). В березні 1918 р. він був демобілізований на загальних підставах.

Повернувшись до Одеси, Арон Бурштейн склав державні іспити і 22 червня 1918 р. був удостоєний ступеня лікаря. У жовтні 1918 р. лікар Арон Бурштейн був призваний до Червоної армії, де служив старшим лікарем 1-го Бессарабського полку, а потім старшим лікарем епідемічного загону 45-ої стрілецької дивізії до серпня 1919 р. Після цього в Одесі він працював лікарем на різних посадах; 1 серпня 1923 р. був зарахований штатним асистентом кафедри загальної гігієни ОМІ, а з 1924 р. – молодшим асистентом.

З 1914 р. кафедру гігієни в Одесі очолював професор Микола Миколайович Костямін (1869–1958). Саме у нього, будучи студентом, Арон Бурштейн прослухав курс гігієни. У 1930 р. Бурштейн А.Й. став доцентом кафедри професора Костяміна М.М. як провідний фахівець курсу гігієни харчування.

У 1933 р. курс гігієни харчування був виділений в окрему однойменну кафедру, і доцент Бурштейн А.Й. очолив цю кафедру.

Одночасно, з вересня 1930 р., він завідував кафедрою загальної гігієни в Одеському Медико-Аналітичному Інституті (ОМАІ). Цього року відбулася реорганізація Одеського хіміко-фармацевтичного інституту в ОМАІ, за якого було створено два відділення: санітарно-лабораторний та медико-лабораторний, а випускникам цього інституту стали надавати кваліфікацію лікаря-лаборанта. (У 1935 р. ОМАІ було закрито, а студентів переведено на санітарно-гігієнічний факультет ОМІ).

У 1931 р. при 2-й Радянській народній лікарні (нині 11-та Міська лікарня) був відкритий Одеський Виробничий Медичний Інститут (ОВМІ), де з вересня 1933 р. доцент Бурштейн А.Й. також завідував кафедрою загальної гігієни (ОВМІ у 1936 р. був злитий з ОМІ).

Кваліфікаційна комісія Народного комісаріату охорони здоров'я Української РСР у засіданні від 02.02.1934 заслухала постанови ОМАІ (від 02.03.1933) та кваліфікованої комісії ОВМІ (від 22.10.1933) дати лікарю Бурштейну А.Й. кваліфікацію професора. Було ухвалено рішення присвоїти Бурштейну А.Й. звання професора загальної гігієни ОМАІ та ОПМІ. У 1935 р. професору Бурштейну А.Й. було присвоєно без захисту дисертації ступінь доктора медичних наук.

У 1941 р. професора Бурштейна А.Й. було евакуйовано з Одеси. У 1942–1945 рр. він очолював кафедру фармакології Зооветеринарного інституту в Алма-Аті та у 1945 р. став заслуженим діячем науки Казахської РСР. Повернувшись до Одеси після її звільнення, він, окрім роботи в ОМІ (завідувач кафедри гігієни харчування у 1944–1962 рр.), у 1945–1948 рр. завідував кафедрою

гігієни в Одеському фармацевтичному інституті.

Арон Бурштейн почав публікуватися ще студентом. У 1913 р. побачила світ його популярна брошура про анабіоз [2]. У той час у суспільстві був інтерес до досліджень Порфирія Івановича Бахметьєва (1860–1913) на цю тему, але не було популярного викладу його робіт. Саме заповнити існуючу прогалину, на думку нашого героя, повинна була його брошура.

Потім було видання короткого керівництва про методику гігієнічних досліджень. Після цього Бурштейн А.Й. разом із зубним лікарем Бурштейном Ю. (можливо родичом) брав участь у складанні навчального посібника з анатомії для учнів зуболікарських шкіл [3]. У 1920 р. під редакцією та з передмовою професора Костяміна М.М. Арон Бурштейн видав популярну брошуру про вигодовування дітей [4].

У 1920–1930-х роках в Україні набула розвитку гігієна праці. Саме тоді було опубліковано роботи Бурштейна А.Й. на цю тему, які мали й експериментальний характер: лихоманка мідно-ливарників; вагове визначення пилу, що вдихається; тютюновий пил як професійно-шкідливий фактор; визначення малих кількостей вільного нікотину повітря тютюнових виробництв; зміни у крові при цинковій інтоксикації; про присутність у повітрі тютюнових виробництв вільного нікотину та про спрощення методики його визначення; адсорбція нікотину форменими елементами крові; стерилізація дубильних соків на шкіряних виробництвах [5–13].

Незважаючи на те, що з 1933 професор Бурштейн А.Й. очолював кафедру гігієни харчування в ОМІ, він, як і раніше, продовжує працювати і з проблем гігієни праці. Він опублікував роботи з проблема кондиціонування повіт-

ря у промислових підприємствах; про санітарно-гігієнічні умови теплоходів Чорноморського басейну та заходи щодо їх оздоровлення; про електрохімічне знешкодження води у суднових умовах [14–16].

Водночас, поступово у науковій діяльності професора Бурштейна А.Й. з'явилася й тематика гігієни харчування. Так, у 1941 р. у журналі «Питання харчування» була опублікована його стаття про застосування струмів ультрависокої та високої частоти в харчовій промисловості (у жировій, зерновій, борошномельній та молочній), в якій були розглянуті питання стерилізації продуктів у консервній промисловості [17].

У 1954 р. Одеська кафедра гігієни харчування взяла активну участь у науковій конференції з питань гігієни харчування у місті Київ, опублікувавши кілька повідомлень: досвід застосування антибіотиків для підвищення стійкості харчових продуктів; про вплив на зростання хлібопекарських дріжджів водних витяжок з листя деяких рослин (абрикоса, вишні, алое, акації, берези, бадилля моркви та буряків) [18; 19], та ін.

Цікавою залишається й кандидатська дисертація, виконана на одеській кафедрі гігієни харчування під керівництвом проф. Бурштейна А.Й., про застосування срібла як хімічного консерванту для деяких харчових продуктів (молока, коров'ячої олії, ячної маси (меланжу)) [20]. Її автор, Кнафельман П.Ф., працював над нею з кінця 1945 р., а успішний захист відбувся в ОМІ 16 березня 1948 р.

Ще в 1916 р. Бурштейн А.Й. випустив короткий посібник «Методика гігієнічних досліджень» [21]. Книгу розкупили, що дозволило автору підготувати друге видання цього керівництва [22].

Досвід складання посібника з методів санітарно-гігієнічних досліджень дозволив Бурштейну А.Й. скласти посібник з методів дослідження запиленос-

ті. У 1934 р. київське державне медичне видавництво випустило у світ його книгу «Методи досліджень аерозолів» [23]. У передмові автор зазначав, що у виданих книгах, присвячених пиловій проблемі, мало приділяється уваги методичним питанням. Це стосувалося як прекрасної книги лондонського хіміка Джіббса В. (іноді його прізвище перекладають як Гіббс В.; Gibbs W., 1890–1934) «Аерозолі: Дисперсні системи в газах та їх практичне застосування» [24] (книга була перекладена у 1929 р.), так і інших посібників. Наприклад, книги берлінського інженера Мельдау Р. (Meldau R., 1891–1978) [25], яка була перекладена та видана під заголовком «Пил у виробництві та способи її видалення» (1931).

При описі методик Бурштейн А.Й. не обмежувався приведенням однієї щодо того чи іншого дослідження. У кожному окремому випадку він зупинявся на значенні викладеного методу, давав критичну оцінку, щоб допомогти читачеві розібратися в розмаїтті існуючих методів та обрати для практичної роботи найбільш підходящий. При складанні книги автор прагнув до того, щоб вона представляла інтерес для працівників у галузі промислової гігієни та санітарії; і щоб ця книга водночас могла б бути посібником для студентів під час проходження відповідних курсів.

У посібнику з методів дослідження запиленості три розділи: фізичне дослідження пилу; хімічне дослідження пилу; бактеріологічне дослідження пилу. Книга була видана тиражом 2000 екземплярів. Автор присвятив її пам'яті Марії Федорівни Бурштейн (Малеї Фроїмовни Хабад), дружини, яка померла до випуску цього керівництва.

На це керівництво було опубліковано позитивну рецензію, в якій говорилося, що книга професора Бурштейна А.Й. – систематично викладена ґрунтовна праця, яка містить критичну оцін-

ку методів дослідження пилових систем (пилу і кіптяви). У рецензії також були відзначені і незначні недоліки, на переліку яких ми не будемо зупинятися [26].

Через двадцять років, у тому ж видавництві, Бурштейн А.Й. перевидав це керівництво, але під іншим заголовком: «Методи дослідження запиленості та задимленості повітря» [27]. За 20 років знання з цієї проблеми значно поглибилися, і автор переробив своє керівництво. І цю книгу він також присвятив світлій пам'яті Марії Федорівни Хабад-Бурштейн. Своє завдання автор бачив у тому, щоб поширити керівництво з різних питань методики дослідження аерозолів. При цьому автор не претендував на докладний виклад теорії питань, пов'язаних із вченням про аерозолі. Такі питання були коротко викладені лише у вступі. Далі розглядалися суто практичні питання: вивчення форм та будови аерозольних частинок, їх змін, визначення часткової та вагової концентрації, дослідження хімічної природи аерозолів, їх бактеріологічного забруднення та інше. Наприкінці книги було наведено відомості про методи фізіологічних та біологічних досліджень у галузі аерозолів. Передмову до керівництва дав фізико-хімік Борис Володимирович Дерягін (1902–1994). Книга вийшла тиражом у 3000 екземплярів, обсягом 20,75 друкованих аркушів.

На це видання з'явилися дві позитивні рецензії [28; 29]. При цьому другий рецензент зазначила, що автор описав велику кількість методів, кожен із методів описаний коротко, що надає книзі, на її думку, характеру швидше довідника, ніж дійсного керівництва.

Після Другої світової професор Бурштейн А.Й. продовжив підготовку посібників із виробництва гігієнічних аналізів. У 1950 р. він видав книгу «Методи санітарно-гігієнічних досліджень: Практичний посібник» [30]. Книга вийшла

тиражом 10000 екземплярів, обсягом 45,2 друкованих аркуша. Все нове і цінне, що було апробовано лабораторно, автор намагався відобразити в книзі. І навпаки, застарілі методи були відкинуті. Безпосередньому викладу методичного матеріалу в книзі були присвячені два розділи, в яких наводилася класифікація методів, що застосовуються в санітарно-гігієнічних дослідженнях, та була описана сучасна лабораторна техніка. Інші глави були присвячені методикам дослідження повітря, питних та стічних вод, ґрунту, будівельних матеріалів та приміщень, одягу, дезінфекційних та дезінсекційних засобів. Цей матеріал не охоплював, однак, усіх питань, яким доводилося займатися санітарним працівникам у їхній повсякденній роботі. Залишалися невисвітленими методики дослідження харчування.

На це керівництво було опубліковано три рецензії: киян Шахбазяна Г.Х. (1896–1982) та Габовича Р.Д. (1909–2002); та одесита Аглицького С.С. (1885–1957). Загальні висновки рецензентів були такі: праця написана на сучасному науковому рівні, матеріал наведений досить великий і загалом охоплює предмет викладу; опис методик у більшості випадків зроблено з великим знанням справи, що свідчить про чималий особистий досвід автора; книга написана гарною мовою, більшість методик описані докладно та зрозуміло [31–33].

У 1963 р. було видано останнє керівництво одеського професора Бурштейна А.Й. «Методи дослідження харчових продуктів» [34]. Нагадаємо, що він завідував кафедрою гігієни харчування понад чверть століття, а до свого керівництва 1950 р., здається, спеціально не включив методи дослідження їжі. Солідне керівництво 1963 р. вийшло тиражом 7000 екземплярів, обсягом 56,43 умовно друкованих аркушів.

На той час воно було найповнішим за зазначеною темою, а видані раніше книги значною мірою застаріли. Книжка була написана як практичне керівництво, у якому систематично викладалися загальні методи органолептичних, фізичних, фізико-хімічних, хімічних і біохімічних лабораторних досліджень харчових продуктів. У вступі були дані вказівки щодо правильного відбору проб харчових продуктів для лабораторного дослідження, їх упаковки, документації, транспортування в лабораторію та ін. Більшості розділів автор дав коментарі, які сприяють розумінню та засвоєнню матеріалу, що викладається. Книга була ним ретельно ілюстрована і забезпечена великою кількістю розрахункових прикладів, що також сприяло засвоєнню матеріалу.

Висновки

1. Вперше докладно, на основі опублікованих та архівних джерел досліджено життя та діяльність професора-гігієніста Арона Йосиповича Бурштейна (1890–1965), який понад чверть століття завідував кафедрою гігієни харчування в Одеському медичному інституті (1933–1941, 1944–1962).

2. З'ясовано основні віхи його біографії: зауряд-лікар 1 розряду (1916), лі-

кар (1918), доцент (1930), професор (1934), доктор медичних наук без захисту дисертації (1935), заслужений діяч науки Казахської РСР (1945).

3. Показано, що він був учнем професора Костяміна М.М.; а наукові праці його, насамперед, були присвячені гігієні праці, а також гігієні харчування.

4. Протягом усієї своєї наукової діяльності значну увагу він приділяв складання посібників з методів санітарно-гігієнічних досліджень. У 1916 р. в Одесі він видав короткий посібник з методів гігієнічних досліджень; 1918 р. там же перевидав цю книгу. У 1934 р. у Києві видав посібник з методів дослідження аерозолів; 1954 р. там же випустив посібник з методів дослідження запиленості та задимленості повітря, яке фактично стало другим доповненим і розширеним виданням книги 1934 р. У 1950 р. у Києві видав посібник з методів санітарно-гігієнічних досліджень. І, нарешті, у 1963 р. у тому ж київському державному медичному видавництві, де побачили світ усі попередні його керівництва у Києві, випустив посібник з методів дослідження харчових продуктів.

Конфлікт інтересів відсутній.

Література

1. Васильєв ЮК. Арон Йосифович Бурштейн (1890–1965) – автор керівництв з методів санітарно-гігієнічних досліджень. Матеріали VI науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 100-річному ювілею кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету «Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення «Томілінські читання» (Україна, Харків, 02 лис 2023). С. 28-30.

2. Бурштейн АЙ. Анабіоз та його практичне застосування. Одеса: Книгарня «Одеські новини»; 1913. 24 с.

3. Бурштейн А, Бурштейн Ю. Анатомія голови та зубів з викладом основних відомостей із загальної анатомії людини: Щодо програми зуболікарських шкіл. Одеса: Івасенко АА; 1919. 93 с.

4. Бурштейн АЙ. Як потрібно вигодувати дитину. Одеса: Споживспілка; 1920. 26 с.

5. Бурштейн АЙ. Гарячка мідно-ливарників. Гігієна праці. 1925;(7):17-41.

6. Бурштейн АЙ. Кількісне (вагове) визначення пилу, що вдихається людиною. Гігієна праці. 1926;(1):27-45.

7. Буштейн АЙ. Тютюновий пил як професійно-шкідливий фактор. Гігієна праці. 1927;(4):3-11.
8. Буштейн АЙ. Визначення малих кількостей вільного нікотину повітря тютюнових виробництв. Гігієна праці. 1928;(5):3-17.
9. Буштейн АЙ. Зміни у крові при цинковій інтоксикації. Гігієна, безпека та патологія праці. 1929;(7):3-13.
10. Буштейн АЙ. Методика кількісного обліку «пилового фактора» повітря. Гігієна, безпека та патологія праці. 1929;(10):23-37.
11. Буштейн АЙ. Про присутність у повітрі тютюнових виробництв вільного нікотину та спрощення методики його визначення. Гігієна, безпека та патологія праці. 1930;(4):40-9.
12. Буштейн АЙ. Адсорбція нікотину форменими елементами крові. Гігієна, безпека та патологія праці. 1931;(8-9):46-9.
13. Буштейн АЙ, Резнік ЯБ, Фрум ФС. До питання стерилізації дубильних соків на шкіряних виробництвах. Гігієна, безпека та патологія праці. 1931;(10-11):87-93.
14. Буштейн АЙ. Проблема кондиціонування повітря у промислових підприємствах СРСР. Гігієна праці та техніка безпеки. 1934;(3):3-11.
15. Буштейн АЙ, Оржехівський ПМ. Санітарно-гігієнічні умови теплоходів Чорноморського басейну та заходи щодо їх оздоровлення. Гігієна праці та техніка безпеки. 1934;(5):86-90.
16. Буштейн АЙ, Пишкін ІП. Електрохімічне знешкодження води у суднових умовах. Гігієна та санітарія. 1939;(11):14-20.
17. Буштейн АЙ. Застосування струмів ультрависокої та високої частоти у харчовій промисловості. Запитання харчування. 1941;10(3-4):3-9.
18. Буштейн АЙ, Козлова ПА. Досвід застосування антибіотиків для підвищення стійкості харчових продуктів. Тези доповідей наукової конференції, присвяченої питанням гігієни харчування. (Київ, 1954). С. 36-8.
19. Буштейн АЙ, Палій ЯІ. Вплив на зростання хлібопекарських дріжджів водних витяжок із листя деяких рослин. Тези доповідей наукової конференції, присвяченої питанням гігієни харчування. (Київ, 1954). С. 62-3.
20. Кнафельман ПФ. Срібло як консервант для харчових продуктів. [Дис канд мед н]. Одеса: Одеський медичний інститут; 1947. Т. 1. 176 с.; Т. 2: Протоколи дослідів. 93 с.
21. Буштейн АЙ. Методика гігієнічних досліджень: Короткий посібник. Одеса: Івансенко АА; 1916. 72 с.
22. Буштейн АЙ. Методика гігієнічних досліджень: Короткий посібник. Одеса: Івансенко АА; 1918. 150 с.
23. Буштейн АЙ. Методи досліджень аерозолів. Київ: Державне медичне видавництво; 1934. 226 с.
24. Gibbs W. Clouds and Smokes. The properties of disperse systems in gases and their practical applications. London; 1924. 240 p.
25. Meldau R. [Мелдау Р.]. Der Industriestaub [Промисловий пил]. Берлін; 1926. 301 с. [Німецькою].
26. Пік ЦД. [Рецензія]. Проф. А.Й. Буштейн. Методи дослідження аерозолів. Гігієна праці та техніка безпеки. 1935;(1):101-3.
27. Буштейн АЙ. Методи дослідження запиленості та задимленості повітря. Київ: Держмедвидав УРСР; 1954. 331 с.
28. Торопов СА. [Рецензія]. А.Й. Буштейн. Методи досліджень запиленості та задимленості повітря. Заводська лабораторія. 1956;22(6):759-60.

29. Хухріна ЄВ. [Рецензія]. Проф. А.Й. Бурштейн. Методи дослідження запиленості та задимленості повітря. Гігієна та санітарія. 1956;(11):53-6.
30. Бурштейн АЙ. Методи санітарно-гігієнічних досліджень: Практичний посібник. Київ: Держмедвидав УРСР; 1950. 528 с.
31. Шахбазян ГХ. [Рецензія]. Проф. А.Й. Бурштейн. «Методи санітарно-гігієнічних досліджень». Лікарська справа. 1951;(6):567-8.
32. Агліцький СС. [Рецензія]. А.Й. Бурштейн. Методи санітарно-гігієнічних досліджень. Гігієна та санітарія. 1951;(10):59-60.
33. Габович РД. [Рецензія]. Проф. Бурштейн А.Й. Методи санітарно-гігієнічних досліджень. Гігієна та санітарія. 1951;(11):60-3.
34. Бурштейн АЙ. Методи дослідження харчових продуктів. Київ: Держмедвидав УРСР; 1963. 643 с.

Vasyliev Yu.

PROFESSOR HYGIENIST FROM ODESSA ARON IOSYFOVYCH BURSHEIN (1890–1965)

The study was conducted for the first time in detail to study the life and work of a prominent representative of preventive science in Ukraine, Professor Burshtein A.I., who in 1933–1941 & 1944–1962 headed the Department of Food Hygiene at the Odessa Medical Institute (now Odessa National Medical University). For this purpose, Odessa archives were examined and the search was crowned with success. The discovered documents, which are being introduced into scientific circulation for the first time, made it possible to highlight the main milestones of his biography: doctor (1918), associate professor (1930), professor (1934), doctor of medical sciences without defending a dissertation (1935), honored worker of science of the Kazakh SSR (1945). It was shown that he was a student of Professor Kostyamin M.M. In addition, searches were conducted for published works by Burshtein A.I. were conducted. The main body of his works was identified, which made it possible to determine the main directions of his scientific work – the problems of occupational hygiene and food hygiene. In addition, it was found that throughout his scientific career, he paid considerable attention to the compilation of manuals on methods of sanitary and hygienic research. In 1916 in Odessa, he published a short guide on methods of hygienic research; in 1918 he republished the book there. In 1934, in Kyiv, he published a manual on methods for studying aerosols; in 1954, he also published a manual on methods for studying dust and smoke levels in the air, which was actually the second supplemented and expanded book edition 1934 book. In 1950, in Kyiv, he published a manual on methods of sanitary and hygienic research. And finally, in 1963, in the same Kyiv publishing house, where all his previous manuals, saw the light of the day the state medical publishing house published a manual on food research methods.

Keywords: *hygiene, public health, 20th century, Ukraine.*

Надійшла до редакції 01.06.2024

Відомості про автора

Васильєв Юрій Костянтинович – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри громадського здоров'я Сумського державного університету.

Поштова адреса: Україна, 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2. Сумський державний університет.

E-mail: y.vasilyev@med.sumdu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5732-0193.